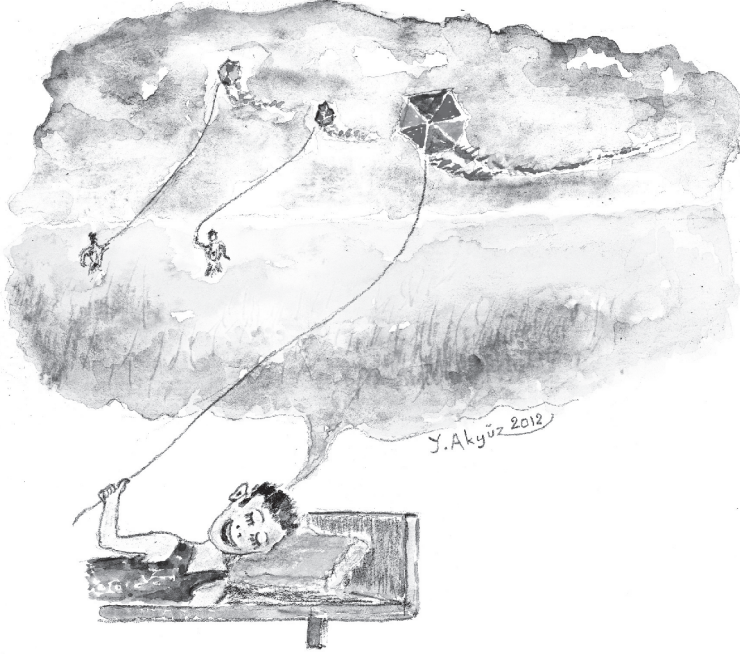

ÇOCUK HUKUKU

Çocukların Hakları ve Korunması

8. Baskı

*Çocukların mutlu ve özgürce yaşayabileceği bir çevre
onların rüyalarında kalsın!...*

Prof. Dr. Emine AKYÜZ

Prof. Dr. Emine AKYÜZ

ÇOCUK HUKUKU Çocukların Hakları ve Korunması

ISBN 978-605-364-094-3

DOI 10.14527/ 9786053640943

Kitap içeriğinin tüm sorumluluğu yazarına aittir.

© 2021, PEGEM AKADEMİ

Bu kitabın basım, yayım ve satış hakları Pegem Akademi Yay. Eğt. Dan. Hizm. Tic. A.Ş.'ye aittir. Anılan kuruluşun izni alınmadan kitabın tümü ya da bölümleri, kapak tasarımı; mekanik, elektronik, fotokopi, manyetik kayıt ya da başka yöntemlerle çoğaltılamaz, basılamaz ve dağıtılamaz. Bu kitap, T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı bandrolü ile satılmaktadır. Okuyucularımızın bandrolü olmayan kitaplar hakkında yayınevimize bilgi vermesini ve bandrolsüz yayınları satın almamasını diliyoruz.

Pegem Akademi Yayıncılık, 1998 yılından bugüne uluslararası düzeyde düzenli faaliyet yürüten **uluslararası akademik bir yayınevi**dir. Yayımladığı kitaplar; Yükseköğretim Kurulunca tanınan yükseköğretim kurumlarının kataloglarında yer almaktadır. Dünyadaki en büyük çevrimiçi kamu erişim kataloğu olan **WorldCat** ve ayrıca Türkiye'de kurulan **Turcademy.com** tarafından yayınları taranmaktadır, indekslenmektedir. Aynı alanda farklı yazarlara ait 1000'in üzerinde yayını bulunmaktadır. Pegem Akademi Yayınları ile ilgili detaylı bilgilere <http://pegem.net> adresinden ulaşılabilir.

1. Baskı: Eylül 2010, Ankara

8. Baskı: Ekim 2021, Ankara

Yayın-Proje: Zeynep Güler
Dizgi-Grafik Tasarım: Tuğba Kaplan
Kapak Tasarımı: Pegem Akademi

Baskı: Vadi Grup Basım A.Ş.
Saray Mah. 126. Cad. No: 20/A
Kazan/ANKARA
Tel: (0312) 394 55 91

Yayıncı Sertifika No: 36306
Matbaa Sertifika No: 49180

İletişim

Macun Mah. 204. Cad. No: 141/A-33 Yenimahalle/ANKARA

Yayınevi: 0312 430 67 50

Dağıtım: 0312 434 54 24

Hazırlık Kursları: 0312 419 05 60

İnternet: www.pegem.net

E-ileti: pegem@pegem.net

WhatsApp Hattı: 0538 594 92 40

Prof. Dr. Emine AKYÜZ

Ankara'nın Ayaş ilçesi, Ilıca köyünde doğdu. Ankara Hukuk Fakültesini 1965 yılında bitirdi ve avukatlık stajı yaptı. (1966-1967). Mayıs 1968'de Ankara Üniversitesi Eğitim (Bilimleri) Fakültesine asistan olarak girdi.

Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Medeni Hukuk Kürsüsünde doktora yaptı (1974).

1977 – 1979 yılları arasında İsviçre Zürih Üniversitesi Hukuk Fakültesinde Medeni Hukuk ve Çocuk Hukuku alanında inceleme ve araştırmalarda bulundu. Burada Prof. Dr. Hegnauer Cyril ile birlikte çalıştı.

Mart 1980'de doçent, Kasım 1989'da profesör oldu.

İsviçre, Amerika Birleşik Devletleri, Almanya ve Japonya'da çocuk hukuku alanında araştırma ve incelemelerde bulundu ve konferanslar verdi.

1968 yılından emekliliğe ayrılıncaya kadar Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesinde öğretim üyesi olarak çalıştı. Bu süreç içerisinde Polis Akademisinde ve Hacettepe Üniversitesinde dersler verdi.

2010 yılında emekli olduktan sonra, Ufuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Medeni Hukuk Ana Bilim Dalında görev aldı.

Esas olarak çocuk hukuku, çocuk hakları ve çocukların korunması konularında araştırmalar ve yayınlar yapmaktadır. Kitapları ve önemli yayınlarından bir kısmı bu kitabın kaynaklarında gösterilmiştir.

Evli olup, iki çocuğu ve dört torunu vardır.

*Çocuk Hukuku alanında çalışmam için beni
teşvik eden, kendilerinden feyz aldığım*

Sayın

M. Sadullah ÖZTÜRK

Beyefendi'nin

Anısına

ÖN SÖZ

Çocuk Hukuku, eğitimde ve hukukta çocuğa bakışın değişmeye başladığı geçen yüzyıldan beri gelişme gösteren bir eğitim ve hukuk alanıdır.

Gerçekten günümüzde artık çocuğa bakış geleneksel tutumlara göre değişme yolundadır. Yakın zamana kadar çocuk “küçük, eksik, tamamlanmamış bir yetişkin” olarak görülür ve çocukluk çağına da bir an önce “geçmesi gerekli” bir dönem gözüyle bakılırdı. Oysa bugün artık çocuk; kendine özgü gereksinimleri, kendi mantığı, kendi ölçüleri, kendi bütünlüğü olan, kusursuz bir varlık olarak görülme ve çocukluk çağının da onun gelişmesinde çok önemli işlevi bulunduğu anlaşılmaya başlanmıştır.

Eğitim bilimindeki gelişmelerin ve düşüncelerin ortaya koyduğu bu veriler hukuk alanına da yansımış ve çocuğun “kendine özgü hakları” bulunduğu kabul edilerek bunlar sistemli olarak çeşitli ulusal ve uluslararası metinlerde yer almaya başlamıştır. Bu hakların incelenmesi, tartışılması ve öğretimi çok önem taşımaktadır. Özellikle ana babaların, hukukçuların, öğretmen aday öğrencilerin, öğretmenlerin, politikacıların, hekimlerin, sanatçıların, çocuk kitapları ve oyunları yazarlarının, gazetecilerin vb. çocukların sahip oldukları hakları bilmeleri, bu konudaki eksikleri gidermeye çalışmaları, çocukları ve haklarını korumak için çaba göstermeleri, toplumumuzun bugünkü ve gelecekteki mutluluğu için çok gereklidir.

Benim hukuk öğrenimi yapmamı, üniversite öğretim üyesi olmamı, Medeni Hukuk ve Çocuk Hukuku alanında çalışmamı teşvik eden, fikirleriyle çalışmalarına ışık tutan ve kendilerinden feyz aldığım Sayın M. Sadullah ÖZTÜRK Beyefendi'ye teşekkür borçluyum. Bu alanda araştırmalar ve öğretim yapmak beni her zaman mutlu etmiştir.

“Çocuk Hukuku”nun pek çok hukuk ve eğitim alanıyla ilgisi olsa da kendine özgü yönleri bulunduğu konusunda eğitimci ve hukukçularımızın ilk kez sistemli biçimde dikkatini çeken Hocam Prof. Dr. Ali Naim İNAN olmuştur. O, 1968'de Ankara Üniversitesi Eğitim (Bilimleri) Fakültesinde öğretim üyesi iken “Çocuk Hukuku” başlıklı bir profesörlük takdim tezi hazırlamış ve o yıl yayımlamıştır. Bu kapsamı, bütünlüğü, bilimselliği açısından alanında ilk eserdir ve Çocuk Hukuku alanına başka araştırmacıların da ilgisini çeken bir öncü ve kılavuz işlevi görmüştür. Ben de, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesini bitirdikten sonra Eğitim (Bilimleri) Fakültesine Hocam Prof. Dr. Ali Naim İNAN'ın Çocuk Hukuku alanında asistanı olarak girmiştım. Onun değerli araştırmaları ve görüşleri bana ve bu alanda çalışanlara rehber olmuştur. Kendisine içten teşekkürlerimi sunarım.

Kitabı hazırlanma aşamasında titizlikle inceleyen, “Türk Eğitim Tarihi”, “Eğitim Bilimleri”, “Çevre Sorunları” ve “Çocuk” konularında değerli önerilerde bulunan, ayrıca yazım aşamasında “Türkçeye karşı sorumlu olduğumuz bilincini” vurgulayarak bu açıdan gerekli düzeltmelerde bulunan, kitaba sulu boyayla anlamlı bir kapak resmi yapan eşim Prof. Dr. Yahya AKYÜZ’e teşekkür borçluyum.

Kitapla ilgili yararlı görüşlerini bildiren değerli meslektaşım Prof. Dr. Yase-min KEPENEKÇİ’ye teşekkür ederim.

Kitabın ikinci, üçüncü ve dördüncü baskılarını özenle gerçekleştiren Pegem Akademinin değerli yöneticileri Servet SARIKAYA ile Gürsel AVCI’ya, Anka Matbaasının değerli çalışanlarına teşekkür ederim.

Kırk beş yıldır üzerinde çalıştığım, çocukların hakları ve bu hakları ulusal ve uluslararası hukukta yasal güvenceye kavuşturmayı amaçlayan, “Çocuk Hukuku” konusunda hazırladığım bu son kitabımın, çocuklarımızın haklarının tanınıp onlara işlerlik kazandırılmasında ve çocuklarımızın korunmasında tüm ilgililere yararlı olacağına inanıyorum. Özellikle ana babalar, öğretmenler, Eğitim ve Hukuk fakülteleri öğrencileri, hâkim ve savcılar, avukatlar, politikacılar, hekimler, basın çalışanları, sanatçılar, çocuk kitapları yazarları vb. kitabımızdan çok yararlanacaklardır.

Ekim 2021, Ankara

Prof. Dr. Emine AKYÜZ

Ufuk Üniversitesi

Hukuk Fakültesi

Öğretim Üyesi

KISALTMALAR

ABD	:	Ankara Barosu Dergisi
Abs	:	Absatz
Abt	:	Abteilung
ACP	:	Archiv für Civilrechtliche Praxis
AD	:	Adalet Dergisi
AğTİY	:	Ağır ve Tehlikeli İşler Yönetmeliği
AİHS	:	Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi
AMATEM	:	Alkol ve Madde Bağımlılığı Tedavi Merkezi
ANYY	:	Aynî, Nakdî Yardım Yönetmeliği
Art	:	Artical
Aufl	:	Auflage
AÜEBE	:	Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü
AÜEFD	:	Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi
AÜHFD	:	Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi
AÜSBFD	:	Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi
B	:	Band
BBl	:	Bundesblatt der Schweizerischen Eidgenossenschaft
BGB	:	Bürgerliches Gesetzbuch für Deutsche Recht
BGE	:	İsviçre Federal Mahkemesi Kararı (Entscheidungen des Schweizerischen Bundesgericht)
B Verf G	:	Alman Anayasa Mahkemesi
BK	:	Borçlar Kanunu
BM	:	Birleşmiş Milletler
BMÇHK	:	Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Komitesi
BMÇHS	:	Çocuk Haklarına Dair Birleşmiş Milletler Sözleşmesi
BMKSHS	:	Birleşmiş Milletler Kişisel ve Siyasal Haklar Sözleşmesi
BSRM	:	Bakım ve Sosyal Rehabilitasyon Merkezi
CCPR	:	Human Rights Committee (Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Komitesi)

CGTİK	:	Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanun
CMK	:	Ceza Muhakemesi Kanunu
CRC	:	Committee on the Rights of the Child (Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Komitesi)
ÇHAS	:	Çocuk Haklarının Kullanılmasına İlişkin Avrupa Sözleşmesi
ÇHS	:	Çocuk Haklarına Dair Birleşmiş Milletler Sözleşmesi
ÇİKORED	:	Çocuğu İstismardan Koruma ve Rehabilitasyon Derneđi
ÇKK	:	Çocuk Koruma Kanunu
ÇocGençİÇUEY	:	Çocuk ve Genç İşçilerin Çalışma Usul ve Esasları Hakkında Yönetmelik
ÇOGEM	:	Çocuk ve Gençlik Merkezi
ÇSGB	:	Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı
DDK	:	Cumhurbaşkanlığı Devlet Denetleme Kurumu
EGMÇŞY	:	Emniyet Genel Müdürlüğü Çocuk Şube Müdürlüğü, Büro Amirliği Kuruluş ve Görevleri Hakkında Yönetmelik
EHS	:	Engellilerin Haklarına İlişkin Birleşmiş Milletler Sözleşmesi
EMCDDA	:	Avrupa Uyuşturucu ve Uyuşturucu Bağımlılığı İzleme Merkezi
ESKHK	:	Birleşmiş Milletler Ekonomik Sosyal ve Kültürel Haklar Komitesi
ESKHUS	:	Birleşmiş Milletler Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklar uluslararası Sözleşmesi
ESPAD	:	Uyuşturucu Kullanımına Yönelik Avrupa Okul Anketi Projesi
GemAY	:	Gemi Adamları Yönetmeliği
FamRZ	:	Zeitschrift für das gesamte familienrecht
HÜSBE	:	Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü
ILO	:	Uluslararası Çalışma Örgütü
İBD	:	İstanbul Barosu Dergisi
İHB	:	İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi

İÜSBE	:	İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü
KAY	:	Koruyucu Aile Yönetmeliği
KBRM	:	Koruma Bakım ve Rehabilitasyon Merkezi
KDTY	:	Koruyucu ve Destekleyici Tedbir Kararlarının Uygulanması Hakkında Yönetmelik
KJHG	:	Kinder-und Jugendhilfe Gezet
KMÇ	:	Korunmaya Muhtaç Çocuk
MEK	:	Mesleki Eğitim Kanunu
MERNİS	:	Merkezi Nüfus İdaresi Sistemi
METK	:	Milli Eğitim Temel Kanunu
MÜHFD	:	Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi
NHK	:	Nüfus Hizmetleri Kanunu
NJW	:	Neue Juristische Wochenschrift
ÖEHY	:	Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliği
ÖÖKK	:	Özel Öğretim Kurumları Kanunu
PİO	:	Pansiyonlu İlköğretim Okulları
PVSK	:	Polis Vazife ve Selâhiyetleri Kanunu
RG	:	Resmi Gazete
s	:	Sayfa
S	:	Sayı
SHÇEK	:	Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Kanunu (Bu kanunun 03.06.2011 tarihli 633 sayılı kanun ve kararname ile Sosyal Hizmetler Kanunu olarak değiştirilmiştir.)
SHÇEKK	:	Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Kanunu
SHK	:	Sosyal Hizmetler Kanunu
SHYO	:	Sosyal Hizmetler Yüksek Okulu
SİR	:	Sosyal İnceleme Raporu
SJZ	:	Schweizerische Juristenzeitung
STK	:	Sivil Toplum Kuruluşu
SÜHFD	:	Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi

T	:	Tarih
TCK	:	Türk Ceza Kanunu
TİK	:	Türk İctihatlar Külliyyatı
TİKKY	:	Korunmaya Muhtaç Çocukların Tesbiti, İnceleme ve Korunma Kararının Alınması ve Kaldırılmasına İlişkin Yönetmelik
TM	:	Toplum Merkezi
TMK	:	Türk Medenî Kanunu
TŞSİK	:	Tababeti ve Şuabatı Sanatlarının İcrası Hakkında Kanun
UNODC Merkezi	:	Birleşmiş Milletler Uyuşturucu ve Suç İle Mücadele Merkezi
UHK	:	Umumi Hıfzıssıhha Kanunu
UMATEM	:	Uçucu Maddeler Araştırma ve Tedavi Merkezi
VVMT	:	Türk Medenî Kanunu'nun Velâyet, Vesayet ve Miras Hükümlerinin Uygulanmasına Dair Tüzük
YHGK	:	Yargıtay Hukuk Genel Kurulu
YİBO	:	Yatılı Bölge İlköğretim Okulu
YKD	:	Yargıtay Kararları Dergisi
YY	:	Yetiştirme Yurdu
YYY	:	Yetiştirme Yurtları Yönetmeliği
ZGB	:	Schweizerische Zivilgesetzbuch
ZSR	:	Zeitschrift für Schweizerisches Recht
ZVW	:	Zeitschrift für Vormundschaftswesen

İÇİNDEKİLER

Yazar Hakkında.....	iii
Ön Söz.....	v
Kısaltmalar	vii

GİRİŞ

ÇOCUK HUKUKU VE ÇOCUK HAKLARININ ÖNEMİ, KONUSU, KAYNAKLARI VE HUKUK SİSTEMİNDEKİ YERİ

§ 1. ÇOCUK HUKUKU VE ÇOCUK HAKLARININ ÖNEMİ, KONUSU, KAYNAKLARI, ÖZELLİKLERİ VE HUKUK SİSTEMİNDEKİ YERİ	3
I. Çocuk Hukuku ve Çocuk Haklarının Önemi ve Konusu	3
A. Çocuk Hukuku ve Çocuk Haklarının Önemi.....	3
B. Çocuk Hukuku ve Çocuk Hakları Kavramları.....	4
1. Çocuk Hukuku Kavramı.....	4
2. Çocuk Hakları Kavramı.....	5
II. Çocuk Hukukunun Kaynakları	7
A. Ulusal Hukukta	7
B. Uluslararası Hukukta	8
III. Çocuk Hukukunun Özellikleri	12
A. Çocuk Yararının Önceliği.....	12
B. Kamusalılık.....	13
C. Düzenleme Serbestisinin Bulunmaması ve Şekilcilik.....	13
D. Güçsüzlerin Korunması	13
IV. Çocuk Hukukunun Hukuk Sistemindeki Yeri.....	13
A. Hukuk Sistemi ve Hukukun Dalları	13
1. Özel Hukuk Dalları	14
2. Kamu Hukuku Dalları.....	14
3. Karma Nitelikli Hukuk Dalları	15
B. Çocuk Hukukunun Hukuk Sistemindeki Yeri.....	15
§ 2. ÇOCUK HAKLARI EĞİTİMİNİN ÖNEMİ	15
I. Çocuk Hakları Eğitiminin Çocuklar Açısından Önemi.....	15
II. Çocuk Hakları Eğitiminin Yetişkinler Açısından Önemi.....	17

BİRİNCİ KISIM
ÇOCUK HAKLARININ TARİHİ GELİŞİMİ VE ULUSLARARASI
HUKUKTA ÇOCUK HAKLARI

BİRİNCİ BÖLÜM

ÇOCUK HAKLARININ TARİHİ GELİŞİMİ

§ 1. ESKİ HUKUK SİSTEMLERİNDEKİ GELİŞMELER	21
I. Atina'da	22
II. Isparta'da	23
III. Roma'da.....	23
IV. Cermenlerde.....	24
V. Eski Türklerde ve İslâm Hukukunda.....	25
§ 2. YENİ HUKUK SİSTEMLERİNDEKİ GELİŞMELER.....	27
I. Batı Hukukunda	27
II. Türk Hukukunda.....	33

İKİNCİ BÖLÜM

ULUSLARARASI HUKUKTAKİ GELİŞMELER

§ 1. TARİHİ GELİŞİME GENEL BİR BAKIŞ.....	41
I. Genel Bilgiler	41
II. İlk Evrensel Metinler.....	42
A. Cenevre Çocuk Hakları Bildirgesi	43
B. Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Bildirgesi.....	43
§ 2. ÇOCUK HAKLARINA DAİR BİRLEŞMİŞ MİLLETLER SÖZLEŞMESİ.....	45
I. Çocuk Hakları Sözleşmesi'nin Genel Özellikleri	45
II. Çocuk Hakları Sözleşmesi'nin Temel Yaklaşımları	46
III. Çocuk Hakları Sözleşmesi'nin Yapısı ve Temel Amacı.....	47
IV. Çocuk Hakları Sözleşmesi'nin Hukuki Niteliği	47
V. Çocuk Hakları Sözleşmesi'ne Uyulmasının Denetimi ve İzleme Mekanizması	48
A. Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Komitesi	48
B. İzleme Mekanizması.....	48
VI. Çocuk Hakları Sözleşmesi'nin Temel İlkeleri.....	50
A. Ayrımcılık Yasağı	50
B. Çocuğun Yaşama ve Gelişme Hakkı	52
C. Çocuğun Yüksek Yararına Öncelik Tanınması	53

1. Yüksek Yarar Kavramının Tanımı	53
2. Yüksek Yarar Kavramının Belirlenmesinde Psiko-Sosyal Bilimlerin Yardımı	55
3. Yüksek Yarar İlkesinin İşlevleri	58
3.1. Çocuğun İradesinin ve İsteğinin Yerini Tutması	58
3.2. Çocuğun Zayıf Durumunu Dengelemesi	59
3.3. Ana Babaya ve Resmî Makamlara Yol Göstermesi	59
3.4. Toplumsal İşlevi	59
D. Çocuğun Görüşlerinin Dikkate Alınması ve Katılım Hakkı	60
1. Çocukların Görüşlerini Ortaya Koyma Hakkı	60
2. Çocukların Görüşlerini Serbestçe İfade Etme Hakkı	61
3. Çocukların Kendilerini Etkileyen Konular ve Sorunları Öğrenme Hakkı	61
3.1. Aile Ortamında	61
3.2. Okul Ortamında	61
3.3. Çevrenin Korunmasında	62
3.4. Plânlama, Konut, Çevre ve Yerel Hizmetlerde	62
3.5. Genel Politikaların Belirlenmesinde	63
3.6. Medyada	63
VII. Çocuk Hakları Sözleşmesi'nin Çocuklara Tanıdığı Haklar	63
A. Çocuğun Kişisel Hakları ve Özgürlükleri (Medenî Haklar)	64
1. Çocuğun İsim, Vatandaşlık, Kimlik ve Nüfusa Kayıt Hakkı	64
2. Çocuğun Düşüncesini İfade Etme Hakkı	65
3. Çocuğun Düşünce, Din ve Vicdan Özgürlüğü	66
4. Çocuğun Özel Yaşantısının ve İletişiminin Korunması Hakkı	67
5. Çocuğun Bilgi Edinme ve Zararlı Yayınlarla Karşı Korunma Hakkı	68
6. Çocuğun Her Türlü Şiddete Karşı Korunma Hakkı	69
7. Çocuğun İşkence, Aşağılayıcı Davranış ve Özgürlükten Yoksun Bırakılmaya Karşı Korunma Hakkı	70
8. Çocuğun Dernek Kurma, Barışçı Toplanma Hakkı	71
B. Çocuğun Ailesi Tarafından ve Ailesi Dışındaki Bakım Ortamlarında Yetiştirilme ve Korunma Hakkı	72
1. Çocuğun Ana Babası Tarafından Yetiştirilme Hakkı	72
2. Çocuğu Ana Babadan Ayırma Yasağı	73
3. Çocuğun Ailesi Dışında Korunması	74
C. Çocuğun Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Hakları	75

1. Engelli Çocukların Hakları	77
2. Çocuğun Sağlık Hakkı	77
3. Çocuğun Sosyal Güvenlik ve Uygun Yaşam Standartlarına Sahip Olma Hakkı	78
4. Çocuğun Eğitim Hakkı	78
5. Çocuğun Oyun, Dinlenme, Boş Zaman Değerlendirme Hakkı	80
D. Özel Durumdaki Çocukların Korunma Hakları	81
1. Sığınmacı, Azınlık ve Yerli Halklara Mensup Çocukların Hakları	81
2. Çocuğun Ekonomik Sömürüden Korunma Hakkı	81
3. Çocuğun Uyuşturucudan Korunma Hakkı	82
4. Çocuğun Cinsel Sömürüden Korunma Hakkı	83
5. Çocuğun Kaçırılma, Satılma ve Fuhuştan Korunma Hakkı	83
6. Suça Sürüklenmiş Çocukların Korunma Hakkı	83
7. Savaş Ortamındaki Çocukların Korunma Hakkı	84

İKİNCİ KISIM

MEDENİ HUKUKTA ÇOCUK HAKLARI

BİRİNCİ BÖLÜM

ÇOCUĞUN AİLESİ İÇİNDE KORUNMASI VE HAKLARI

§ 1. AİLENİN ÇOCUĞUN KORUNMASI BAKIMINDAN ÖNEMİ	89
I. Ailenin Önemi	89
II. Ailenin Korunması	90
III. Medeni Kanun'da Aile Kavramı	93
§2. ÇOCUK KAVRAMI	94
I. Çocukluğun Tarihsel Gelişimine Kısa Bir Bakış	94
II. Psikoloji, Tıp ve Günlük Dilde Çocuk Kavramı	98
A. Psikolojide Çocuk Kavramı	98
1. Oral Dönem (Bebeklik Dönemi 0-2 Yaş)	98
2. İlk Çocukluk Dönemi (2-6 Yaş)	99
3. Orta Çocukluk Dönemi (Okul Çağı 6-12 Yaş)	100
4. Ergenlik Dönemi (12-18 Yaş)	101
B. Tıpta Çocuk Kavramı	101
C. Günlük Dilde Çocuk Kavramı	101
§3. HUKUKTA ÇOCUK KAVRAMI	102
I. Çocukluğun Başlangıcı	103

A. Koşulları.....	103
B. Ceninin Durumu.....	104
1. Medeni Hukukta.....	104
2. Ceza Hukukunda.....	104
II. Çocukluğun (Küçüklüğün) Sona Ermesi	105
A. Normal Erginlik	105
B. Evlenmeyle Kazanılan Erginlik	106
C. Yargı Kararıyla Kazanılan Erginlik	106
§4. ÇOCUĞUN EHLİYETLERİ.....	107
I. Hak Ehliyeti	108
A. Tanımı ve İlkeleri	108
B. Hak Ehliyetinin Sınırlandığı Haller	108
II. Fiil Ehliyeti.....	109
A. Fiil Ehliyetinin Koşulları.....	110
1. Ergin Olmak.....	110
2. Kısıtlı Olmamak.....	110
3. Ayırt Etme Gücüne Sahip Olmak.....	110
3.1. Yaş Küçüklüğü.....	111
3.2. Akıl Hastalığı.....	112
3.3. Akıl Zayıflığı.....	112
3.4. Sarhoşluk	112
3.5. Diğer Nedenler.....	112
B. Fiil Ehliyeti Bakımından Çocukların Ayrımı	113
1. Tam Ehliyetsiz Çocuklar.....	113
1.1. Hukuka Uygun Fiillerde Bulunabilme Ehliyeti	113
a. Kural	113
b. İstisnalar.....	114
1.2. Hukuka Aykırı Fiillerden Sorumlu Tutulma Ehliyeti.....	115
a. Kural	115
b. İstisnalar.....	116
1.3. Dava Ehliyeti	116
2. Sınırlı Ehliyetsiz Çocuklar	116
2.1. Yasal Temsilcisinin Onayı Gerekmeksizin Tek Başına Yapabileceği İşlemler.....	117
a. Karşılıksız Kazandırmalar	117
b. Kişiye Sıkı Sıkıya Bağlı Haklar	117

c. Ehliyetin Genişlediği Durumlar	118
2.2. Yasal Temsilcisinin Onayı veya Katılımı ile Yapabileceği İşlemler...	118
2.3. Yasak işlemler	119
2.4. Hukuka Aykırı Fiillerden Sorumlu Olma ve Dava Ehliyeti	119
2.5. Tıbbi Müdahaleler	120
§ 5. ÇOCUĞUN HUKUKİ KİMLİK ÖZELLİKLERİ	120
I. Çocuğun Soyadı ve Adı	121
A. Çocuğun Soyadı	121
B. Çocuğun Ön Adı	123
II. Çocuğun Vatandaşlığı.....	124
III. Çocuğun Yerleşim Yeri.....	125
IV. Çocuğun Hısımları (Aile Bağları)	126
V. Çocuğun Nüfus Kayıtları.....	127
§ 6. ÇOCUĞUN KİŞİLİK HAKLARININ KORUNMASI	128
I. Kişilik ve Kişilik Hakları Kavramları	128
II. Kişiliğin Korunması	131
A. Kişiliğin Hukukî İşlem Sonucu Saldırlara Karşı Korunması	131
1. Hak ve Fiil Ehliyeti Yönünden Kişiliğin Korunması.....	131
2. Özgürlükler Yönünden Kişiliğin Korunması.....	131
B. Kişiliğin Hukuka Aykırı Fiillere Karşı Korunması.....	132
1. Hukuka Uygunluk Nedenleri.....	132
1.1. Zarar Görenin Rızası.....	132
1.2. Daha Üstün Nitelikteki Özel veya Kamu Yararının Varlığı.....	133
1.3. Kanunun Verdiği Yetkinin Kullanılması	133
III. Kişiliğe Saldırı Halinde Açılacak Davalar	134
A. Savunma Davaları.....	134
B. Tazminat Davaları	135

İKİNCİ BÖLÜM

ÇOCUĞUN SOYBAĞI

§ 1. GENEL BİLGİLER	137
I. Soybağı Kavramı ve Çeşitleri	137
II. Evlilik İçi ve Evlilik Dışı Çocuklar Sorunu	138
§ 2. KANBAĞINA DAYANAN SOYBAĞI.....	140
I. Çocuk ile Ana Arasında Soybağının Kurulması	140

II. Çocuk ile Baba Arasında Soybağının Kurulması	141
A. Ana ile Evli Olma	141
1. Doğum Sırasında Ana ile Evli Olma	141
1.1. Çocuğun Evlilik Devam Ederken Doğması	141
1.2. Çocuğun Evlilik İçinde Ana Rahmine Düşmesi	141
2. Ana Babanın Doğumdan Sonra Evlenmesi	142
B. Yapay Döllemede Çocuğun Soybağı	143
§ 3. SOYBAĞININ REDDİ	145
I. Soybağının Reddinde Kanıt Yükümlülüğü.....	145
A. Çocuğun Evlilik İçinde Ana Rahmine Düşmesi.....	145
1. Maddî İmkânsızlığın Kanıtlanması.....	145
2. Nedensellik Bağının Yokluğunun Kanıtlanması.....	146
3. Kan Tahlilleri ve Bilimsel İncelemeler	146
B. Çocuğun Evlilik Öncesi veya Ayrılık Sırasında Ana Rahmine Düşmesi.....	146
II. Soybağının Reddi Davasında Davacılar, Davalılar ve Hak Düşümü Süreleri	147
A. Davacılar	147
1. Koca.....	147
2. Çocuk	148
3. Diğer İlgililer	148
B. Davalılar.....	149
C. Hak Düşürücü Süreler.....	149
D. Soybağının Reddi Davasında Yetkili ve Görevli Mahkeme.....	150
III. Soybağının Reddinin Sonuçları	150
§ 4. EVLİLİĞİN YOKLUĞU VE İPTALİ DURUMUNDA DOĞAN ÇOCUĞUN SOYBAĞI	151
I. Evliliğin Yokluğu Durumunda	151
II. Evlenmenin Butlanı Durumunda.....	152
§ 5. EVLİLİK DIŞINDA DOĞAN ÇOCUĞUN SOYBAĞI	153
I. Çocuk ile Ana Arasında Soybağının Kurulması	153
A. Genel Kural	153
B. Ananın Bilinmemesi	153
C. Analığın Çekişmeli Olması.....	154
II. Çocukla Baba Arasında Soybağının Kurulması	154
A. Tanıma.....	155

1. Koşulları.....	155
1.1. Esasa İlişkin Koşullar	155
1.2. Şekle İlişkin Koşullar.....	156
2. Tanımanın Nüfusa Bildirilmesi	157
3. Tanımanın Hükümsüzlüğü.....	157
3.1. Tanımanın Kesin Hükümsüzlüğü.....	157
3.2. Tanımanın İptali	158
4. Hak Düşümü Süreleri.....	158
B. Babalık Davası.....	159
1. Davacılar ve Davalılar	159
2. Hak Düşümü Süreleri.....	160
3. Kanıt Yüğü	160
3.1. Babalık Karinesi.....	160
3.2. Babalık Karinesinin Çürütülmesi.....	161
a. Babalığın Olanaksız Olduğu Defi	161
b. Babalığın Şüpheli Olduğu Defi	161
c. Ananın Evli Olduğu İtirazı	161
4. Davanın Sonucu.....	162
4.1. Çocuk Bakımından	162
4.2. Ana Bakımından.....	162
5. Babalık Davasında Görevli ve Yetkili Mahkeme	163
§ 6. EVLÂT EDİNME	163
I. Evlât Edinmenin Türleri.....	164
II. Küçüklerin Evlât Edinilmesinin Koşulları.....	165
A. Genel Koşullar	165
1. Çocuğun Yüksek Yararına Uygun Olması.....	165
2. Çocuğun Bakılmış ve Eğitilmiş Olması.....	167
3. Diğer Çocukların Yararlarının Zedelenmemesi	168
B. Özel Koşullar	170
1. Eşlerin Birlikte Evlât Edinmesinde.....	170
1.1. Eşlerin Birlikte Evlât Edinme Zorunluluğu	170
1.2. Eşlerin Birlikte Evlât Edinme Koşulları.....	170
a. Beş Yıldan Beri Evli Olma	170
b. Otuz Yaşını Doldurmuş Bulunma	170
1.3. Eşlerin Birlikte Evlât Edinme Gerekliliğinin İstisnaları	171

a. Birlikte Evlât Edinmenin Mümkün Olmaması.....	171
b. Diğer Eşin Çocuğunu Evlât Edinmesi	171
2. Tek Başına Evlât Edinme	171
C. Evlât Edinen ile Evlât Edinilen Arasında Yaş Farkı	172
D. Çocuğun Rızası	172
E. Çocuğun Ana Babasının Rızası	173
1. Kural.....	173
2. Rızanın Verilme Yöntemi, İçeriği ve Geri Alınması.....	174
2.1. Rızanın Verilme Yöntemi ve Şekli	174
2.2. Rızanın Verilme Zamanı.....	175
2.3. Rızanın Aranmaması	176
2.4. Mahkemenin Rızanın Aranmamasına İlişkin Kararı	178
F. Vesâyet Dairelerinin İzni.....	178
III. Ergin ve Kısıtlıların Evlât Edinilmesi	179
A. Genel Bilgiler	179
B. Özel Koşullar.....	179
1. Evlât Edinenin Altsoyunun Açık Rızasının Bulunması.....	179
2. Evlât Edinme İstemini Haklı Kılacak Sebeplerin Varlığı.....	179
3. Evlât Edinecek Kişinin Eşinin Rızası	180
4. Küçüklerin Evlât Edinilmesine İlişkin Hükümlerin Kıyasen Uygulanması.....	180
IV. Evlât Edinmede Şekil ve Usul.....	180
A. Yetkili ve Görevli Kuruluşlara Başvuru.....	181
1. Ülke İçi Evlât Edinmede Başvuru.....	181
2. Ülkelerarası Evlât Edinmede Başvuru	182
B. Mahkeme Kararı.....	184
1. Mahkemeye Başvuru.....	184
2. Başvurunun İncelenmesi	185
3. Mahkemenin Karar Vermesi.....	187
4. Başvurudan Sonraki Değişiklikler.....	188
5. Nüfus Kütüğüne Kayıt.....	188
6. Evlât Edinme Kayıtlarının Gizliliği	189
V. Evlât Edinmenin Sonuçları	190
A. Kişisel Sonuçlar	191
1. Soyadı ve Adı.....	191
2. Vatandaşlık	192

3. Hısımlık	192
4. Bakım Yükümlülüğü	193
5. Velâyet	193
6. Mirasçılık	194
7. Nafaka Yükümlülüğü	195
8. Evlenme Yasağı.....	195
VI. Evlâtlık İlişkinin Kaldırılması	195
A. Rızanın Bulunmaması	195
B. Diğer Noksanlıklar	196
VII. Evlâtlık İlişkinin Kaldırılmasının Sonuçları	196
VIII. Evlâtlık İlişkinin Kurulmasında Aracılık.....	196

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

SOYBAĞININ HÜKÜMLERİ

§ 1. SOYBAĞININ GENEL HÜKÜMLERİ.....	199
I. Çocuğun Mirasçılığı.....	199
II. Çocuğun Bakım ve Eğitim Giderlerinin Karşıllanması.....	200
A. Giderleri Karşılama ile Yükümlü Olanlar.....	200
B. Bakım ve Eğitim Giderlerinin Süresi	201
C. Dava Hakkı	202
III. Kişisel İlişki Hakkı	203
A. Kişisel İlişki Hakkının Dayanağı.....	203
B. Yetkili ve Görevli Mahkeme.....	204
C. Kişisel İlişki Hakkının İçeriği ve Düzenlemesi	204
D. Çocuğun Dinlenmesi	207
E. Kişisel İlişki Hakkının Sınırlandırılması	213
F. Kişisel İlişki Hakkının Cebrî İcra Yoluyla Uygulanması.....	218
G. Çocuk ve Diğer Yakınları Arasındaki Kişisel İlişkiler.....	220
IV. Ana Baba ve Çocuklar Arasında Karşılıklı Yardım ve Saygı Görevi	222
§ 2. VELÂYET.....	222
I. Genel Bilgiler.....	222
II. Velâyetin Özellikleri	223
A. Velâyet Çocuğun Yararına'dır	223
B. Velâyet Bir Bütündür.....	224
C. Velâyet Süreye Bağlıdır.....	224
D. Velâyet Kamu Düzenine İlişkindir	225

III. Velâyete Sahip Olanlar	226
A. Ana Baba	226
B. Üvey Ana veya Baba.....	226
C. Evlât Edinen.....	226
IV. Velâyet Altında Bulunanlar	226
V. Velâyetin Kullanılması.....	227
A. İlkeler.....	227
1. Çocuğun Yüksek Yararına Uygun Kullanılması	227
2. Çocuğun Görüşlerinin Dikkate Alınması.....	227
B. Ana Babanın Evli Olmaları Durumunda Velâyetin Kullanılması.....	228
C. Ana Babanın Ayrılmaları ve Boşanmaları Durumunda Velâyetin Kullanılması.....	230
1. Ana Babanın Ayrılması Durumunda.....	230
2. Ana Babanın Boşanması Durumunda.....	231
D. Ana Babanın Evli Olmaması Durumunda Velâyetin Kullanılması.....	235
VI. Velâyetin Sona Ermesi	237
A. Velâyetin Kanundan Dolayı Sona Ermesi.....	237
B. Velâyetin Mahkeme Kararıyla Sona Ermesi.....	238
VII. Velâyetin İçerdiği Yetkiler ve Görevler.....	238
A. Velâyetin Çocuğun Kişi Varlığı Bakımından İçerdiği Yetkiler ve Görevler.....	238
1. Çocuğa Bakma ve Onunla Birlikte Yaşama.....	239
2. Çocuğu Yetiştirme ve Eğitime.....	240
2.1. Çocuğun Genel Eğitimi	241
2.2. Çocuğun Meslekî Eğitimi.....	243
2.3. Çocuğun Dini Eğitimi.....	243
3. Çocuğun Ana Babasının Sözü Dinleme Yükümlülüğü	245
B. Velâyetin Çocuğun Medenî Durumu Bakımından İçerdiği Yetkiler ve Görevler.....	250
1. Çocuğun Öz Adının Konulması.....	250
2. Çocuğun Yerleşim Yerinin Belirlenmesi.....	250
C. Velâyetin Çocuğun Malvarlığı Bakımından İçerdiği Yetki ve Görevler...250	
1. Çocuk Mallarının Yönetimi	250
1.1. Ana Babanın Birlikte Yönetimi.....	252
1.2. Yönetim Yetkisinin Ana Babadan Biri Tarafından Kullanılması.....	252
1.3. Yönetim Hakkının Sona Ermesi.....	253

2. Çocuk Mallarını Kullanma Hakkı.....	254
3. Çocuk Mallarının Gelirinin Harcanması	255
4. Çocuk Mallarının Kısmen Sarfedilmesi	256
5. Para Dışındaki Diğer Malların Sarfı.....	256
6. Çocuğun Serbest Malları	257
6.1. Kazandırmalar	257
6.2. Saklı Pay.....	257
6.3. Meslek ve Sanatın İcrası İçin Verilen Mal	258
6.4. Çocuğun Kişisel Kazancı.....	258
7. Ana ve Babanın Sorumluluğu.....	258
D. Çocuk Mallarının Korunması	259
1. Genel Önlemler.....	259
2. Kayyım Tayini	260
E. Velâyetin Çocuğun Temsili Bakımından İçerdiği Yetki ve Görevler	261
1. Genel Bilgiler.....	261
2. İlkeler.....	262
3. Ana Babanın Temsil Yetkisinin Sınırları	263
3.1. Temsil Yetkisinin Sınırlandırılması.....	263
3.2. Temsil Yetkisinin Kaldırılması.....	263
4. Ana Babanın Temsil Yetkisinden Doğan Sorumlulukları	264
5. Çocuğun Bütün Malvarlığı İle Sorumlu Tutulduğu Haller.....	264
6. Çocuğun Aileyi Temsili	264
§ 3. MEDENİ KANUNA GÖRE ÇOCUĞUN KİŞİVARLIĞININ KORUNMASI	265
I. İlkeler	265
A. Çocuğun Yüksek Yararı (Güvenliği) İlkesi	265
B. Tamamlayıcı Olma İlkesi	266
C. Ölçülülük İlkesi (Orantılılık İlkesi)	266
D. Yardımcı Olma İlkesi.....	267
II. Koruma Önlemleri.....	267
A. Genel Bilgiler.....	267
B. Başvuruda Bulunabilecek Kişiler.....	268
C. Görevli ve Yetkili Mahkeme	269
D. Önlemlerin Alınmasında İzlenecek Usul	270
III. Alınabilecek Koruma Önlemleri.....	273

A. Uygun Önlemler (TMK m.346).....	273
1. Genel Bilgiler.....	273
2. Koşulları.....	274
3. Alınabilecek Önlemler	275
3.1. Rehberlik ve Yardım.....	275
3.2. Uyarıda Bulunma	276
3.3. Ana Babaya Emir ve Direktif Verilmesi.....	276
3.4. Ana Babanın Denetime Tabi Tutulması	277
3.5. Eğitim Kayyımı Atanması	278
B. Çocuğun Ana Babadan Alınması.....	281
1. Genel Bilgiler.....	281
2. Koşulları.....	282
2.1. Çocuğun Bedensel ve Zihinsel Gelişiminin Tehlikeye Düşmesi.....	282
2.2. Çocuğun Manen Terkedilmiş Olması.....	283
2.3. Çocuğun, Ailenin Huzurunu Katlanılamayacak Derecede Bozması.....	284
3. Çocuğun Yerleştirilmesi.....	285
4. Yerleştirilmenin Hüküm ve Sonuçları.....	286
5. Önlem Kararının Değiştirilmesi veya Kaldırılması	289
C. Velâyetin Kaldırılması	290
1. Genel Bilgiler.....	290
2. Velâyetin Kaldırılmasının Koşulları.....	292
2.1. Velâyet Görevinin Gereği Gibi Yerine Getirilmemesi	292
2.2. Ana Babanın Çocuğa Yeterli İlgiyi Göstermemesi.....	295
2.3. Ana Babanın Görevlerini Ağır Biçimde Savsaklaması	297
2.4. Velâyete Sahip Ana veya Babanın Tekrar Evlenmesi	299
2.5. Ana Babanın Kasten İşlenen Bir Suçtan Dolayı Hapis Cezasına Mahkûm Olması	300
3. Velâyetin Kaldırılmasının Sonuçları	301
3.1. Çocuğa Vasî Atanması	301
3.2. Durumun Değişmesi.....	302

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

ÇOCUĞUN VESÂYET KURUMU YOLUYLA KORUNMASI VE HAKLARI

§ 1. VESÂYETİN ANLAM, VELÂYET İLE FARKI VE ÇEŞİTLERİ.....	305
I. Vesâyetin Anlamı.....	305
II. Vesâyet İle Velâyet Arasındaki Farklar.....	305
III. Vesâyetin Çeşitleri.....	307
A. Kamusal Vesâyet.....	307
B. Özel Vesâyet (Aile Vesâyeti).....	307
C. Resmî Vesâyet (Meslekî Vesâyet – Amtsvormundschaft).....	308
1. Genel Bilgiler.....	308
2. Resmî ve Alelade (Özel veya Normal) Vasînin Küçük Karşısındaki Hukuksal Durumu.....	309
3. Resmî Vasî ile Alelade Vasî Arasındaki Farklar.....	310
4. Resmî Vesâyetin Hukukî Dayanağı.....	310
5. Resmî Vasînin Görevleri.....	311
6. Resmî Vesâyetin Değerlendirilmesi.....	312
IV. Vesâyet Organları.....	314
A. Aslî Vesâyet Organları.....	314
1. Vesâyet Daireleri.....	314
2. Vasî.....	314
3. Kayyım.....	314
B. Yardımcı Vesâyet Organları.....	315
§ 2. ÇOCUĞUN VESÂYET ALTINA ALINMASI.....	316
I. Çocuğun Vesâyet Altına Alınma Nedenleri.....	316
A. Ana Babanın Ölümü.....	316
1. Evlilik Devam Ederken Ölüm.....	316
2. Boşanmadan Sonra Ölüm.....	316
3. Evli Olmayan Ana ya da Babanın Ölümü.....	317
4. Evlât Edinenin Ölümü.....	317
B. Velâyete Sahip Ana ya da Babanın Kayıplığı.....	317
C. Velâyetin Kaldırılması.....	318
1. Evlilik Devam Ederken.....	318
2. Velâyete Sahip Ana ya da Babanın Tekrar Evlenmesi.....	318
II. Çocuğa Vasî Atanması.....	318

A. Çocuğun Yasal Temsilcisi Kaldığının Bildirilmesi.....	318
B. Vasînin Seçimi	319
1. Vesâyet Görevine Genel Uygunluk	319
2. Vasîde Çocuklar İçin Aranacak Özel Uygunluk.....	320
3. Ana Babanın İsteği ve Hısımların Öncelik Hakkı.....	321
3.1. Çocuğun ve Ana Babanın İsteği	321
3.2. Hısımların Öncelik Hakkı.....	322
4. Vasîliği Kabul Zorunluluğu.....	323
III. Vasînin Görevleri.....	323
A. Vasînin İşe Başlarken Görevleri	323
B. Vasînin Vesâyetin Devamı Sırasında Görevleri.....	324
1. Çocuğun Kişiliğine Özen Görevi	325
1.1. Çocuğun Bakımına Özen	325
1.2. Çocuğun Eğitimine Özen.....	326
1.3. Çocuğun Vasînin Sözüünü Dinleme Yükümlülüğü.....	327
2. Vesâyet Altındaki Çocuğun Koruma Amacıyla Özgürlüğünün Kısıtlanması	328
2.1. Genel Bilgiler.....	328
2.2. Şartları.....	328
a. Özgürlüğün Kısıtlanması Son Çare Olmalıdır.....	328
b. Özgürlüğün Kısıtlanması Çocuğun Eğitimi İçin Gerekli Olmalıdır ..	329
c. Çocuk Uygun Bir Kuruma Yerleştirilmelidir	329
2.3. Yetkili Mahkeme	330
2.4. Usul.....	331
a. Bilgilendirme ve Dinleme.....	331
b. Karara İtiraz Edilebileceğini Bildirme	332
c. İtirazını Yetkili Makama Ulaştırma	332
d. Resmî Sağlık Kurulu Raporu Alma.....	332
e. Karara İtiraz.....	332
3. Vasînin Çocuğun Mallarını Yönetme Görevi	333
4. Vasînin Çocuğu Temsil Etme Görevi.....	333
C. Vasîlik Ücreti	334
IV. Vesâyet Organlarının Sorumluluğu	334
A. Vasînin Sorumluluğu.....	335
B. Devletin Sorumluluğu	335

1. Devletin Doğrudan Sorumluluğu	335
2. Devletin İkinci Derecede Sorumluluğu.....	335
C. Sorumluluk Davasında Zamanaşımı	335
1. Olağan Zamanaşımı	335
2. Olağanüstü Zamanaşımı.....	336
V. Vesâyetin Sona Ermesi.....	336
A. Vesâyeti Gerektiren Hallerin Sona Ermesi	336
B. Vasîlik Sifatının Sona Ermesi.....	336
C. Vesâyetin Sona Ermesinin Sonuçları.....	337
1. Sulh Hâkimine Rapor ve Kesin Hesap Vermek	337
2. Rapor ve Kesin Hesabın İncelenip Onaylanması	337

ÜÇÜNCÜ KISIM

KAMU HUKUKUNDA ÇOCUK HAKLARI

BİRİNCİ BÖLÜM

ÇOCUĞUN ANAYASAL TEMEL HAKLARI

§ 1. TEMEL HAK VE TEMEL HAK KULLANMA EHLİYETİ	342
I. Temel Hak Ehliyeti	342
II. Temel Hak Kullanma Ehliyeti.....	343
A. Temel Hak Kullanma Ehliyetinin Koşulları	343
B. Temel Hakların Sınırlandırılması.....	344
1. Yasal Temel	345
2. Kamu Yararı.....	346
3. Ölçülülük İlkesi.....	346
§ 2. ÇOCUĞUN KİŞİSEL TEMEL HAKLARI.....	347
I. Yaşama Hakkı	347
II. Beden Bütünlüğü ve Bedenin Saldırıya Karşı Korunma Hakkı	348
III. Özel Yaşamın Gizliliği ve Haberleşme Özgürlüğünün Korunması Hakkı.....	353
IV. Eşit Muamele Görme ve Ayrımcılıktan Korunma Hakkı	354
V. Düşünme ve Düşüncelerini Açıklama Hakkı	356
VI. İnanç ve Din Özgürlüğü Hakkı	360
VII. Dernek Kurma ve Toplanma Hakkı.....	361
§ 3. ÇOCUĞUN EKONOMİK SOSYAL VE KÜLTÜREL HAKLARI.....	362

I. Çocuğun Sağlık Hakkı.....	363
A. Anne ve Çocuk Sağlığına İlişkin Göstergeler.....	365
B. Çevre Sağlığı.....	366
II. Çocuğun Sosyal Güvenlik Hakkı.....	367
§ 4. ÇOCUĞUN KÜLTÜREL HAKLARI.....	370
I. Çocuğun Eğitim Hakkı	370
A. Eğitim Hakkının Önemi	370
B. 1982 Anayasası'nın Eğitime İlişkin İlkeleri.....	371
1. Genellik, Zorunluluk ve Parasızlık.....	371
2. Fırsat ve Olanak Eşitliği	371
3. Çağdaş Bilim ve Eğitim Esaslarına Uygunluk.....	374
4. Eğitim ve Öğrenim Özgürlüğü ve Anayasaya Sadakat Ödevi.....	375
5. Zorunlu Din Kültürü ve Ahlâk Öğretimi.....	375
6. Eğitim ve Öğretim Kurumlarında Yapılabilecek Faaliyetler	376
7. Eğitim Hakkının Mutlaklığı.....	376
8. Özel Okulların Bağlı Olduğu Esaslar	378
9. Azınlık ve Yabancıların Eğitim Hakkı	378
10. Türkçeden Başka Dil Yasağı	379
11. Yabancı Dilde Eğitim ve Öğretim.....	380
12. Çocuğun Güvenli ve Sağlıklı Bir Okul Ortamında Eğitim Görme Hakkı.....	380
C. Millî Eğitim Temel Kanunu'na Göre Eğitim Sisteminin Yapısı, Amaçları ve Genel İlkeleri	385
1. Eğitim Sisteminin Yapısı.....	386
2. Millî Eğitimin Genel Amaçları	390
2.1. Yurttaşlık Eğitimi.....	390
2.2. Kişilik Eğitimi	390
2.3. Meslek Eğitimi	391
3. Millî Eğitimin Temel İlkeleri.....	391
D. Engelli Çocukların Eğitim Hakkı	393
1. Genel Bilgiler.....	393
2. Özel Eğitimin İlkeleri.....	394
3. Özel Eğitim Gerektiren Çocukların Tanılanması, Değerlendirilmesi ve Yerleştirilmesi.....	397
II. Çocuğun Bilgi Edinme ve Zararlı Yayınlar Karşı Korunma Hakkı.....	399
A. Çocuğun Bilgi Edinme Hakkı	399
B. Çocuğun Zararlı Yayınlardan Korunma Hakkı.....	403

1. Aileye ve Öğretmenlere Düşen Görevler.....	406
2. Medya Kuruluşlarına Düşen Görevler.....	408
3. Devlete Düşen Görevler	410
III. Çocuğun Çocuk Olma ve Sağlıklı Bir Çevrede Yaşama Hakkı	414
A. Çocuğun Çocuk Olma Hakkı.....	414
B. Çocuğun Sağlıklı ve Dengeli Bir Çevrede Yaşama Hakkı	416
1. Çevre Sorunlarının Çocuk Üzerindeki Etkisi.....	417
2. Eğitim Yoluyla Çocuklara Çevre Bilincinin Kazandırılması	418
3. Ailenin Fizikî ve Kültürel Çevresinin Düzenlenmesi	421
4. Okulun Fizikî ve Kültürel Çevresinin Düzenlenmesi.....	421
5. Genel Fizikî ve Kültürel Çevrenin Düzenlenmesi.....	422

İKİNCİ BÖLÜM

ÖZEL OLARAK KORUNMASI GEREKEN ÇOCUKLARIN HAKLARI

§ 1. KORUNMA İHTİYACI OLAN ÇOCUKLARIN HAKLARI.....	427
I. Devletin Çocuk Koruma Politikası ve Tarihi Gelişim.....	427
A. Sosyal Politika ve Çocuk Koruma Politikası Kavramları.....	427
B. Sosyal Yardım ve Sosyal Hizmet Kavramları	429
II. Türkiye’de Çocuk Koruma Sistemi	431
A. Cumhuriyet’ten Önce	432
B. Cumhuriyet’ten Sonra.....	434
III. Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı	436
IV. Çocuk Koruma Hizmetlerinde Koordinasyon Strateji Belgesi ve Uygulama Planları (2014-2019)	437
A. Çocuk Korunma Hizmetlerinde Strateji Belgesi	438
B. Strateji Belgesi Uygulama Planları	440
V. Korunma İhtiyacı Olan Çocuk Kavramı ve Bu Çocuklarla İlgili İşlemler	442
A. Korunma İhtiyacı Olan Çocuk Kavramı	442
B. Korunma İhtiyacı Olan Çocuklarla İlgili İşlemler	443
1. Korunma İhtiyacı Olan Çocukların Bildirimi	443
2. Korunma Kararının Alınması.....	444
3. Korunma Kararının Kaldırılması	445
VI. Korunmaya İhtiyacı Olan Çocuklara Sunulan Hizmet Modelleri.....	445
A. Öz Aile Yanında Bakım Hizmeti	445
B. Koruyucu Aile Hizmeti	447

C. Kurum Bakımı.....	449
1. Kurum Bakımının Değerlendirilmesi.....	449
2. Kurum Türleri.....	450
2.1. Kışla Tipi Kurumlar	450
2.2. Ev Tipi Kurumlar	453
D. Çocuk Destek Merkezleri	454
VII. Çocuk Korunma Kanunu'na Göre Çocuğun Korunması	456
A. Destekleyici ve Koruyucu Tedbirler	457
1. Danışmanlık Tedbiri	457
2. Eğitim Tedbiri	458
3. Bakım Tedbiri.....	459
4. Sağlık Tedbiri	459
5. Barınma Tedbiri	460
B. Koruma Sürecinin Başlatılması ve Tedbirlerin Alınması.....	460
1. Kuruma Bildirim ve Araştırma.....	460
2. Korunma Tedbirlerinin Alınması.....	461
2.1. Acil Korunma Kararı Alınması.....	461
2.2. Koruyucu Destekleyici Tedbir Kararının Alınması	461
C. Tedbir Kararının Kaldırılması ve Sona Ermesi	462
D. Tedbir Kararının Gönderilmesi ve Uygulanması	463
VIII. Çocuk Koruma Sisteminin Değerlendirilmesi	464
§ 2. ÇALIŞAN ÇOCUKLARIN HAKLARI	468
I. Çocuk ve Genç İşçiliği Sorunu.....	469
II. Çocuk İşçiliğinin Tarihsel Gelişimine Kısa Bir Bakış.....	470
A. Sanayi Devriminden Önce.....	470
B. Sanayi Devrimi ve Sonrası.....	470
III. Çocukları Çalışmaya İten Nedenler.....	472
A. Yoksulluk.....	472
B. Eğitimle İlgili Nedenler	472
C. Göçler	473
D. Geleneksel Bakış Açısı ve Ailenin Rolü.....	473
E. Çocuk İş Gücüne Olan Talep	473
F. Mevzuatın Eksiklikleri ve Etkin Uygulanmaması.....	474
IV. Çalışmanın Çocuk Üzerindeki Etkileri	474
A. Çocuğun Fiziksel Sağlık ve Gelişimi Üzerindeki Etkileri.....	474
B. Çocuğun Ruh Sağlığı Üzerindeki Etkileri	474

C. Çocuğun Eğitimi Üzerindeki Etkileri.....	475
D. Çocuğun Kişisel ve Sosyal Gelişimi Üzerindeki Etkileri	475
V. Çalışma Ortamına Göre Çocuk İşçiliği	475
A. Tarım Alanında	475
B. Sanayi Alanında.....	476
C. Hizmet Alanında.....	476
D. Ev İşlerinde Çalışma	476
E. Sokakta Çalışma	476
VI. Çalışan Çocukların Haklarına İlişkin Uluslararası Düzenlemeler.....	479
A. Genel Hükümler.....	480
B. Uluslararası Çalışma Örgütü'nün Çalışmaları (ILO).....	481
1. Sözleşmeler	481
1.1. Asgari Çalışma Yaşına İlişkin 138 Sayılı Sözleşme.....	481
1.2. En Kötü Biçimlerdeki Çocuk İşçiliğinin Önlenmesi ve Ortadan Kaldırılmasına İlişkin 182 Sayılı Acil Eylem Sözleşmesi	482
2. ILO-IPEC Programı	483
VII. Türk İş Hukukunda Çocuk ve Genç İşçilerin Hakları.....	484
A. Çocuk ve Genç İşçi Kavramları.....	485
B. İş Güvenliği ve Çocuk İş Gücü İstismarı Kavramları	485
C. Çocuk ve Genç İşçileri Koruyucu Haklar	486
1. Çocuk ve Genç İşçilerin Asgari Çalışma Yaşı Bakımından Korunma Hakları.....	486
1.1. İş Kanunu Kapsamındaki İşlerde Çalışma Yaşı	486
a. Normal ve Hafif İşlerde Çalışma	486
b. Yeraltı ve Su Altı İşleri.....	488
c. Diğer İşler.....	488
1.2. İş Kanunu Dışındaki İşler	488
a. Borçlar Kanunu Kapsamındaki İşler	488
b. Turizm ve Eğlence İşleri.....	488
2. Çocuk ve Genç İşçilerin Sağlık ve İş Güvenliği Bakımından Korunma Hakları.....	489
2.1. İşverenler Tarafından Çocuk İşçilere Yönelik ve Risk Değerlendirmesi Yapılması.....	489
2.2. Sağlık Yoklaması	490
2.3. Çocuk ve Genç İşçilerin Kendilerine Uygun İşe Yerleştirilmeleri ve Tehlikelere Karşı Korunmaları.....	491
2.4. Çocuk ve Genç İşçilerin ve Ana Babalarının Eğitilmeleri	491

3. Çocuk ve Genç İşçilerin Çalışma Koşulları Bakımından Korunma Hakları.....	492
3.1. Normal İş Süresi.....	493
3.2. Fazla Çalışma	493
3.3. Dinlenme Hakkı	494
a. Ara Dinlenmesi.....	494
b. Gece Dönemi, Hafta Tatili, Ulusal Bayram ve Genel Tatil Günlerinde Dinlenme	494
c. Yıllık Ücretli İzin.....	495
4. Çocuk ve Genç İşçilerin Kimlik Hakları	495
5. Çocuk ve Genç İşçilerin İş Yerinde Şiddete Karşı Korunma Hakları.....	495
6. Çocuk ve Genç İşçilerin Sosyal Güvenlik Hakkı.....	497
7. Çocuk ve Genç İşçilerin Sendikal Hakları	497
VIII. Çırak Çocukların ve Gençlerin Hakları.....	498
A. Çıraklık Kavramı.....	498
B. Çırakların Tabi Olacağı Mevzuat.....	498
C. Çırakların Çalışma Koşulları.....	499
§ 3. ÇOCUĞUN İSTİSMARDAN VE İHMALDEN KORUNMA HAKKI	501
I. Psiko-Sosyal Açıdan Çocuk İstismarı ve İhmali.....	501
A. Çocuk İstismarı ve İhmalinin Tanımı	502
B. Çocuk İstismarı ve İhmalinin Türleri.....	502
1. Fiziksel İstismar ve İhmal	502
2. Duygusal İstismar ve İhmal.....	504
3. Cinsel İstismar.....	504
C. Çocuk İstismarı ve İhmalinin Nedenleri	506
D. İstismar ve İhmali Bildirim Yükümlülüğü.....	507
E. Çocuklara Yönelik İstismar ve Şiddet Eylemlerine İlişkin Sayısal Veriler ve Alınması Gerekli Önlemler	509
1. Sayısal Veriler	509
2. Alınması Gerekli Önlemler.....	510
II. Çocuğun İhmal, İstismar ve Şiddet Suçlarına Karşı Ceza Hukukunda Korunması	513
A. Çocuğun Yaşam Hakkı ve Vücut Dokunulmazlığının Korunması	513
1. Yaşam Hakkının Korunması	513
2. Vücut Dokunulmazlığının Korunması.....	514
B. Çocuğun Cinsel Dokunulmazlığının Korunması	515

1. Çocukların Cinsel İstismarı Suçu.....	516
1.1. Genel Olarak	516
1.2. Çocukların Cinsel İstismar Suçu	516
1.3. Anayasa Mahkemesi Kararlarının Değerlendirilmesi	520
2. Reşit Olmayanla Cinsel İlişki Suçu.....	522
C. Çocuğun Kötü Muamele Suçuna Karşı Korunması	523
D. Çocuğun Disiplin Yetkisinin Kötüye Kullanılması Suçuna Karşı Korunması	526
E. Çocuğun Kaçırılma ve Alıkonulma Suçuna Karşı Korunması.....	527
F. Çocuğun Aile Hukukundan Kaynaklanan Yükümlülüğün İhlali Suçuna Karşı Korunması	528
G. Çocuğun Dilencilik Suçuna Karşı Korunması.....	529
H. Çocuğun Terk Suçuna Karşı Korunması.....	529
I. Çocuğun Cinsel Sömürü Suçlarına Karşı Korunması.....	529
1. Çocuk Fuhşu	530
2. Çocuk Pornografisi	531
3. Çocuğun Fuhuş ve Pornografide Kullanılmak Amacıyla Kaçırılması.....	533
J. Çocuğun Alkol ve Başka Tür Madde Tüketimine Karşı Korunması	535
1. Yasal Düzenlemeler	535
2. Çocuklarda Madde Kullanımı ve Nedenleri	537
§ 4. SUÇA SÜRÜKLENEN ÇOCUKLARIN HAKLARI	539
I. Çocuk Suçluluğunun Tarihiçesi	540
II. Çocukları Suça Sürükleyen Nedenler	542
III. Çocuk Adalet Sistemine İlişkin Uluslararası Kurallar	543
IV. Türkiye’de Çocuk Adalet Sistemi	547
A. Türk Ceza Kanunu’na Göre Çocukların Ceza Sorumluluğu.....	547
1. Fiili İşlediği Sırada Oniki Yaşını Doldurmamış Çocuklar	548
2. Fiili İşlediği Sırada Oniki Yaşını Doldurmuş Onbeş Yaşını Doldurmamış Çocuklar	548
3. Fiili İşlediği Sırada Onbeş Yaşını Doldurmuş Onsekiz Yaşını Doldurmamış Çocuklar	549
B. Çocuk Koruma Kanunu’na Göre Suça Sürüklenen Çocukların Yargılanması	551
1. Çocuk Yargılamasının Temel İlkeleri.....	551
2. Çocukları Yargılayan Kurumlar.....	554
2.1. Çocuk Mahkemesi.....	555

2.2. Çocuk Ağır Ceza Mahkemesi	556
2.3. Hâkimlerde Aranacak Nitelikler	556
3. Çocuk Mahkemelerine Yardımcı Kurumlar	557
3.1. Kolluğun Çocuk Birimi	557
3.2. Cumhuriyet Savcılığı Çocuk Bürosu.....	558
3.3. Savunma	559
3.4. Sosyal Çalışma Görevlileri	560
3.5. Denetim Görevlileri	561
C. Ceza Sorumluluğu Olmayan Çocuklara Uygulanacak Güvenlik Tedbirleri.....	562
D. Suça Sürüklenen Çocuklar Hakkında Özel Koruma Tedbirleri	563
1. Yakalama.....	563
2. Tutuklama ve Adli Kontrol.....	564
2.1. Tutuklama.....	564
2.2. Adli Kontrol.....	565
E. Çocuk Mahkemelerinde Uygulanacak Özel Usul Kuralları.....	566
1. Soruşturma	567
2. Kamu Davasının Açılmasının Ertelenmesi	567
3. Kovuşturma	568
4. Sosyal İnceleme.....	570
5. Hükümün Açıklanmasının Geri Bırakılması	571
6. Uzlaşma.....	573
6.1. Genel Bilgiler.....	573
6.2. Türk Çocuk Adalet Sisteminde Uzlaşma.....	574
F. Cezaların ve Güvenlik Tedbirlerinin Yerine Getirilmesi	576
1. Genel Bilgiler.....	576
2. Çocukların Cezalarının İnfaz Edileceği Kurumlar	577
3. Çocuk Hükümlüler Hakkında Uygulanacak Disiplin Tedbirleri ve Cezaları	579
3.1. Disiplin Tedbirleri	579
3.2. Disiplin Cezaları	579
3.3. Disiplin Cezalarının Kaldırılması	580
4. Ödüllendirme.....	580
5. Ceza İnfaz Kurumlarındaki Hükümlülerin Hakları, Güvenceleri ve Kısıtlamalar.....	581
5.1. Çocukların Dolaylı Yararlanabileceği Hükümler	581

5.2. Sadece Çocukların Yararlanabileceği Hükümler.....	582
6. Çocuklar Hakkında Hükmedilen Para Cezasının İnfazı.....	582
7. Adli Sicil Kayıtları.....	583
G. Suça Sürüklenen Çocuklar Hakkında Sayısal Veriler ve Değerlendirme.....	584
SONUÇ, GENEL DEĞERLENDİRME VE ÖNERİLER.....	589
KAYNAKÇA	595

GİRİŞ

ÇOCUK HUKUKU VE ÇOCUK HAKLARININ ÖNEMİ, KONUSU, KAYNAKLARI VE HUKUK SİSTEMİNDEKİ YERİ

Ş1. ÇOCUK HUKUKU VE ÇOCUK HAKLARININ ÖNEMİ, KONUSU, KAYNAKLARI, ÖZELLİKLERİ VE HUKUK SİSTEMİNDEKİ YERİ

I. Çocuk Hukuku ve Çocuk Haklarının Önemi ve Konusu

A. Çocuk Hukuku ve Çocuk Haklarının Önemi

Çocuk masum, duyarlı, bağımlı ve gelişmekte olan bir insan varlığıdır; aynı zamanda da meraklı, canlı ve umut doludur. Bu dönemini oynayarak, öğrenerek ve gelişerek geçirirse hem kendisi mutlu olur, hem de ileride toplumun refahı ve mutluluğuna katkı sağlar. Bu nedenle, ülkeler gelişmek, barış ve refah içinde yaşamak istiyorlarsa çocukların sağlıklı büyümelerine ve yetenekleri doğrultusunda gelişmelerine önem vermek zorundadırlar.

Çocuğun korunması, onun “**bir insan**” olarak sevgi ve şefkate lâyık olması yanında, toplumun da bir parçası olması fikrine dayanır.¹ Bir toplumda çocuklar kötü muamele görmekte, ihmal ve istismar edilmekte ise, o toplumun kültürü geri kalmış bir kültür olarak değerlendirilebilir. Buna karşın, çocuklara değer veren, onlara sağlıklı gelişme olanakları sağlayan toplumların ileri bir kültür düzeyinde oldukları söylenebilir.²

1 İNAN (1968), s.9.

2 ROMA (1966), s.44.

Çağdaş uygarlığın ve toplumun bu kadar önemli bir unsuru olan çocuğun yetişmesi, bedensel, zihinsel, duygusal, sosyal ve ahlâkî gelişimi ile ilgili eğitsel önlemlerin alınması yanında, onun aile ve toplum içindeki yerini düzenleyen hukuk kurallarına da bağlıdır. Çünkü, gereksinimleri karşılanmamış, haklarından yoksun bırakılmış, üzerinde doğal güçsüzlüğü dolayısıyla ana babanın, öğretmenin, işverenin, polis, savcının ve hâkimin her türlü baskıda bulunabileceği bir nesne olarak algılanan çocuğun, hukuk kurallarıyla korunması gerekir. Bu kuralların çocuğun onuru, saygınlığı ve özgürlüklerine uygun olmasında, çocuğun olduğu kadar toplumun da yararı vardır. İşte bu nedendir ki çocuk eski devirlerden bu yana hukuku ilgilendirmiştir.³ Bununla birlikte çocuk haklarını konu alan ve bu hakları ulusal ve uluslararası alanda hukuksal güvenceye kavuşturmayı amaçlayan çocuk hukuku yeni bir bilim dalıdır. Gerçekten, hukukun sadece güçlülerin haklarını koruyan kurallar olmaktan çıkarak, güçsüzlerin, özellikle de korunma gereksinimi içinde bulunan kişilerin haklarıyla ilgilenmeye başlamasıyla, çocuklar hukukun başlıca düzenleme konusunu oluşturmuşlardır.

B. Çocuk Hukuku ve Çocuk Hakları Kavramları

1. Çocuk Hukuku Kavramı

Hukuk, toplumsal hayatı düzenleyen ve uyulması kamu gücüyle desteklenen kuralların bütünüdür. Çocuk hukuku ise, hukukun çocuklara özgü, diğer bir deyişle çocuk haklarını düzenleyen dalıdır.⁴

Çocuğun bedensel, düşünsel ve duygusal gelişimi sevgi dolu, sıcak bir ortamda yetişmesine bağlıdır. Böyle bir ortamı sağlayan temel topluluk ailedir. Başka hiç bir sosyal ve hukuksal yapı ailede olduğu gibi doğrudan ve doğal temele dayanmaz. İşte bu nedendir ki çocuğun yetiştirilmesi tarihin ilk devirlerinden bu yana ana babanın ahlâkî görevi sayılmış, çocukların yetiştirilmesi ve korunması yüzyıllar boyunca aileye ait olmuştur. Bu görev, 19. yüzyılda Avrupa'da ulusal düzeyde yapılan önemli kanun düzenlemeleri ile ana babanın hukuki görevi haline de gelmiştir. Nitekim ana-baba ve çocuklar arasındaki ilişkiler Medenî Kanunlarda özel hukuk çerçevesi içerisinde düzenlenmiştir.

Bu nedenle çocuk hukuku dar anlamıyla ana baba ve çocuklar arasındaki hakları, görevleri ve ilişkileri düzenleyen kurallardan oluşur.

Çocuk ana babasından görevlerini yerine getirmelerini nasıl isteyecektir? İşte bu noktada devletin çocuğa karşı yükümlülükleri başlamaktadır. Çocuğa, hukuk kuralları ile ana babasına karşı haklar tanımış olan devlet, bu hakların gerçekleştir-

3 İNAN (1968), s.3.; SEROZAN (2005), s. 2.

4 İNAN (1968), s.10.; GÖZÜBÜYÜK (2008), s.5.

rilmesini de sağlamak, çocuğun korunması ile ilgili bir sorundan haberdar olduğunda, yasal koşulların bulunması durumunda kendiliğinden müdahale etmek ve çocuğu korumakla yükümlüdür.

Ancak, modern devletin çocuğa karşı görevi bedensel, duygusal, zihinsel ve ahlâki güvenliğine, diğer bir deyişle “**yüksek yararına**” özen göstermek bakımından yalnızca ana babayı desteklemek ve denetlemek değildir. Devlet aynı zamanda çocukların yetenekleri doğrultusunda gelişmelerini güvence altına almak, onların ekonomik ve sosyal refahını da sağlamak zorundadır. Şu halde çocuk hukukunun konusuna, çocuğun ana babasına karşı haklarını düzenleyen kuralların yanında, topluma ve devlete karşı haklarını düzenleyen kurallar da girer.

Ulusal devletlerin vatandaşlarına karşı uygulamakla yükümlü oldukları refah politikaları ve insan hakları devletler hukukunu etkilemiştir. Devletler hukuku 17. ve 18. yüzyıllarda devletlerin hükümlerlik ve ekonomik ilişkilerini konu almaktaydı. Ancak 19. yüzyılın başlarından itibaren tek tek bireylerin geliştirilmesi ve insan hakları da devletler hukukunun önemli konularından biri olmuştur. Böylece bir insan olarak çocuk, uluslararası normların korumasından yararlanma olanağına kavuşmuştur.

Şu halde en geniş anlamıyla çocuk hukuku, özel hukuk, kamu hukuku, sosyal hukuk ve uluslararası hukukta çocukların haklarını düzenleyen kuralların bütününden oluşur.

Özetle çocuk hukuku, hukukun çocuklara özgü dalıdır. Çocuk hukuku, bu kuralları açıklar, yorumlar, boşlukları gidermeye yönelik öneriler getirir ve aksayan yönlerine ilişkin eleştirilerde bulunur. Bu kurallarla çocuk, saygınlığı, özgürlüğü, özgünlüğü ve gelişme gereksinimi dikkate alınarak özel olarak korunur. Bu kuralların işlevi, güçsüzlüğü ve gelişim gereksinimi göz önünde tutularak çocuğu ailede, okulda, iş yerinde, eğlence yerlerinde, sokakta, mahkemede, ıslahevi ve cezaevinde ..., özetle toplumda koruyup kollamaktır.⁵

2. Çocuk Hakları Kavramı

Hukuk ve hak arasında yakın ilişki vardır. Hak, en basit deyişle bir şeyi yapma veya başkalarından bir şeyi yapmalarını, belirli bir şekilde davranmalarını isteme yetkisidir. Bu yetkiyi güvence altına alan ise hukuktur.⁶

Yürürlükteki hukuk açısından çocuk hakları ise, çocuk hukukunu ilgilendiren kurallar tarafından düzenlenmiş, yargı organlarınca gerçekleştirilen koruma yollarına kavuşturulmuş haklardan oluşur. Bu haklar, çocuğun bedensel, zihinsel,

5 İNAN (1968), s.10; SEROZAN (2005), s.2.

6 “Hak” kavramı konusunda bkz., GÖZÜBÜYÜK (2008), s.160 vd.; BİLGE (2010), s.209 vd.; GÖZLER (2011), s.345 vd.